

LARTAUN

(Pastorala antzeko antzerkia-1969)

Jokalariak : *Satan*

Ijito

Lartaun

Romulo

Aingeru

Kanonigo

Otsoa

Minero

Arbaso

Mutil bat

Urtxula

Augusta

Mintzatzen ez direnak : Musikarien taldea, neskatx zerbitzariak, gudari kantabreak (8 edo 10), gudari erromanoak (8 edo 10), neskatxen taldea (8 edo 10), kantarien taldea, zaharren taldea (8 edo 10), mineroen taldea (8 edo 10).

I

(Kantabre gudariak sartzen dira kantuz, beren urrats berezian)

"Kanta kantabre

Bat bi

Gureak gure

Bat bi

Etsaia zauku

Jo ta zanpatu

Kanpora bota

Kanta kantabre

Gureak gure."

LARTAUN . - *(Gudariak aginduz)* Kantabre ! Ezker-ker !... Armak xut !

II

(Emaiten du "aintzin-predikua", bere moduan)

Ni nauzue Lartaun, gudari agintaria
Eta leku hau da, gure Kantabria.
Erromanoak dira, gure lurraz jabetu
Gudukan ari gira, hek nahiz bialdu.
Etsaiak hemen nausi, ez dugu onartzen
Norbera bere jabe, ez ahal da zuzen.

III

(Kanonigo sartuz, bere itzulia egiten du)

LARTAUN . - Agur Kanonigo, gure apaiz nausia
Beraz Erromatik, zara itzulia.
KANONIGO . - Ba aita sainduak, zuri nau igorri
Eta aidean nauzu, berehala etorri.
LARTAUN . - Erromanoekin gaur, baitugu gerla
Aita sainduak gutaz, ba ote du axola.
KANONIGO . - Ba, Aita sainduak, nahi luke bakea
Ta eskatzen dautzu, bake egitea.
LARTAUN . - Gauza errexa da, bake egitea
Aski dute etsaiak, leku hauek uztea.
KANONIGO . - Erromanoeri, diotet eskatuko
Bakeaz zurekin, otoi mintzatzeko.
LARTAUN . - Erromanoekin, gutxi naiz fidatzen
Indarrak bakarrik, baititu leguntzen.
(Gudariak aginduz) Kantabre, itzul-tzul !... Aintzina-rat ! (Sartu bezala abestuz irten dira... Kanonigo ere irten da)

IV

SATAN . - *(Sartzen da saltoka, irri algara gaxto batzuk boteaz)* Agurtzen
zaituztet hemen zeraten belarri haundi guziak ! *(Ipurdia eskuakin joaz)* Eta hau
zuentzat, zor dautzuedan errespeto guziarekin !... Kanonigo ustel horrek, bakea
omen du hemen gaindi zabaldu nahi. Hortarako, seguru asko, nere laguntza
izanen du. *(Berriz botatzen du bere irripar gaxtoa)*
IJITO . - *(Asto bat ezin sar araziz ari da)* Hator ba hunarat, Satan kume
kirtena !
SATAN . - Adi-zak, hi, Ijito, errespetatuko duk gero nere izena !
IJITO . - Nik ez nakien hemen zinenik, ez eta hain minbera zinela !
SATAN . - Norat dakark asto hori !
IJITO . - Asto hau dakart honarat, hemengo asto merkaturat !
SATAN . - Hemen ez duk astorik !
IJITO . - Zer dira ba hemengo hauek guztiak ?

SATAN . - Adi-zak, Ijito, errespetatuko duk gero hemengo jendea. (*Bere zigorraz jotzen du*)

IJITO . - Ai, ai, ai, barkatu, Satan jauna ! Ez naiz berriz horrela mintzatuko.

SATAN . - Eta, aitor-zak hemen, denen aurrean, asto hori nundik dakarkan.

IJITO . - Artikutzatik ekarria dut, han jarria bainuen bazkan.

SATAN . - (*Berriz ere jotzen du*) Ez zakala gezurrik esan, Ijito zikina. Asto hau atzo gauean Saratik lapurtuta ekarria duk.

IJITO . - Ai, ai, ai ! Ni ez jo ! Uste nuen gezurra maite zenuela !

SATAN . - Gezurra maite diat, bainan ez ni engañatzeko esana den gezurra. Eta orain, esaidak zer egingo dukan asto honekin !

IJITO . - Asto hau nahi nuke lehenbailehen saldu.

SATAN . - Bueno, hain zuzen ni hunarat etorria nindukan asto baten eroatera. Zenbat pezeta eskatzen dituk animalia honengatik ?

IJITO . - Zu zarelako, jauna, eta adixkide bezala, asto hau salduko dizut hogeit mila pezetatan.

SATAN . - Hogeit mila pezeta ? Nik asto kontuan gutxi entenditzen diat, bainan iduritzen zaidak horrelako hiru erosi daitezkeela prezio hortan !

IJITO . - Burutik egina zaude, Satan jauna ! Kontura zaite asto hau Frantziako arraza famatuenekoa dela. Hiru urte dauzka eta, gainera, ernari dago !

SATAN . - Asto hau ernari ?... Ernari ?... Nola egon liteke asto arra ernari ? (*Jotzen du Ijito*)

IJITO . - Ai, ai, ai ! Barkatu, Satan jauna, barkatu !

SATAN . - Ijito zorritsua hi ! Noiz arte hola burlatuko haiz nitaz ? Ala zer uste duk, ez naizela on asto bat arra edo emea den ezagutzeko !

IJITO . - Barkatu, Satan jauna, neri beti erakutsi didate aingeruetan ez dela ez arra ez emerik. Ez nuen uste zuk gauza hoietan jakintzarik bazenukenik !

SATAN . - (*Bere irripar gaxtoa botaz*) Bai, jakintza gai hoietan ni nauk errege. Eta joko hortan, jendeak dituk astoen antzekoak. Hemengo asko dituk eskola gabeak, bainan joko klase hoietan den denak dituk batxileratuak.

IJITO . - (*Irriparrez*) Nik uste nuen ijitoak bakarrik ginela modu hortakoak.

SATAN . - Ez, Ijito, ez, saloi ederretan bilatzen dituk ofizio hortako "espezialista" famatuena.

AINGERU . - (*Agertuz*) Kanporat hemendik. Mingaina lizun zikinak !

IJITO ETA SATAN . - Barkatu, aingeru jauna !... Barkatu gaizki esanak ! (*Irten dira, Aingeruri keinu txarrak eginez*)

AINGERU . - (*Abestuz*)

"Bekatu egitea da, gizon guziena
 Bekatuen aitorra, Jainkoak eskatzen duena.
 Satanen harrokeriez, ez beldurrean sar,
 Gure ahuleziaz, da bakarrik azkar.
 Lurrean zabaldu, zeru maitasuna
 Hori da bakearen, iturri seguruenena."
 (*Ateratzen da*)

(Erromano gudariak sartzen dira, beren urratsean eta kantuz)

"Gora Zesar Augusto
Gizon eta jaungoiko
Erroma nausi bego
Bai orai ta bai gero."

ROMULO . - *(Gudariak aginduz)* Romani, ezker-ker ! Armak xut ! *(Abestuz)*

"Ni naiz agintari, izena dut Romulo
Berdin atzarri nago, izanik ere lo !
Munduan indar bat, bakar bakarra da
Hura deitzen da, erromano armada.
Gure mendean jarri, ta egon ixilik
Bertzela jo ta hil, ez da hor eskaporik.

VI

AINGERU . - *(Agertuz)*

Indarrezko eskubidea, nahi bezain gogorra
Bainan hari nausi, eskubidezko indarra.

ROMULO . - Eskubide ederrena, ezer ere ez da
Haren zaintzeko, indarrik ez bada.

AINGERU . - Jainkoak Romulo, hau daitzu eskatzen
Bakea egiterat, saiatu zaitezten.

ROMULO . - Lartauni esaiozu, someti dadiela,
Ta bakea duzu, izanen berehala.

AINGERU . - Ez duzu Romulo, egiazko bakerik
Bihotzak elkartuz, eiten dena baizik.

ROMULO . - Bihotza deritzait, jende ahulen arma.
Burukor jokatzen da, gizon den gizona.

AINGERU . - Onartu zazu arren, Lartaun ikustea
Eta buruz buru, harekin mintzatzea.

ROMULO . - Bai, nahi duelarik, ta nahi duen tokian
Prest naiz egiteko, harekin solasean.

(Gudariak aginduz) Romani, itzul-tzul !... Aintzina-rat ! *(Sartu bezala irten dira abestuz... Aingerua ere irten da)*

VII

(Sartzen dira Urtxula eta Lartaun)

URTXULA . - Agur nere bihotz, senargai Lartaun
Oso kezkatua, zugana nator gaur.

LARTAUN . - Badakit Urtxula, zuk ez esanik ere
Romulo ikusterat, zu izandu zire.

URTXULA . - Zuregatik Lartaun, naiz ni hortaratu
Bakea eginez, zu nahiz salbatu.

LARTAUN . - Jakin zazu hauxe, betikotz Urtxula
Zure senar baino lehen, kantabre naizela.
URTXULA . - Hoi zer arpegia, ta solas garratza
Lartaun ez zaidazu, urratu bihotza.
LARTAUN . - Buruzagi denek, izan behar dugu gogor
Negar zotinekin, ez niganat etor.
URTXULA . - Leku hauek beteak, dira su ta odolez
Emakume eta haurtxoen negarrez.
LARTAUN . - Norengatik ote, horrenbeste makur
Horien iturria, da Romulo maltzur.
URTXULA . - Lartaun urruntzen naiz, bihotza lazturik
Zugandik nuen itxoiten, bertze jokabiderik.
LARTAUN . - Zintzo jokatzea da, bake bide bakarra
Nahastu gabe mugatuz, egia ta gezurra.
(Irten dira)

VIII

(Sartzen da Kanonigo... Ondotik, Augusta)
AUGUSTA . - Ni naiz Romuloren arreba, deitzen naiz Augusta
Honera etorri naiz, zehorrek eskatu-ta.
KANONIGO . - Agur bai Augusta, nahi zintudan mintzatu
Bakea sustraitzen, behar nauzu lagundu.
AUGUSTA . - Hortarat jauna, naiz ni ere lehiatzen
Romulori diot hori, sarritan aipatzen.
KANONIGO . - Urtxula Romuloren, ganat izan baita
Lartaunengana berdin, zoaz zu Augusta.
AUGUSTA . - Urrats nekea hori, diotzut bihotzetik
Hala ere banoa, bake egiteagatik.
KANONIGO . - Zoaz ba Augusta, zaitut lagunduko
Zuretzat hemendik naiz, otoitzean ariko.
(Augusta irten da, Kanonigo belaunikatzen)

IX

SATAN . - *(Agertzen da jauzi-oihuka. Keinu bat egiten du Kanonigo otoitzean ari dela ikustean)* Hator honera, Ijito. Badiat hiretzat lan bat jatorra... lan errexa, ta gainerat irabazi onekoa.
IJITO . - *(Agertuz)* Lana eginez irabazi, nornahik egiten du hori. Lanik egin gabe irabaztea da neri gustatzen zaidana.
SATAN . - Ijito alfer zitala, nik agindutakoa egingo duk. Bertzela, zigor honekin berotuko daiat bizkarra.
IJITO . - Ai, ai, ai, ez ni jo, Satan jauna. Lana alde batetik edo zigorra bestetik, aitor-zazu badela tratu hoberik.

SATAN . - Bueno, bainan adi-zak lehenik zer lan eskatzen daiatan... Pentsatzen diat abesten jakingo dukala.

IJITO . - *(Parrez)* Bai, bai, Satan jauna. Xorta bat edanez geroz, deabruen errepikak ditut ateratzen.

SATAN . - Oso ongi zegok hori, Ijito. Beraz, hona emaiten daiatan kargua : Elizan egingo duk kantore ofizioa.

IJITO . - Zer, Satan jauna, nun duzu burua ! Nik ez dut elizan ankarik sartzen.

SATAN . - Ez ote dakik Kyrie-eleison kantatzen ?

IJITO . - Nik ez dakit Kirye-eleison kantatzen.

SATAN . - Ta, Gloria in excelsis ?

IJITO . - Nik ez dakit, ez Gloria eta ez etzel-zik.

SATAN . - Ta Sanctus, ta Agnus ?

IJITO . - Ez, ez ; ez ta ezertxo ere.

SATAN . - Bueno, hala ere pentsatzen diat ona izango haizela kantuetarako.

(Abestuz) "Ora pro nobis..." Idek itzak belarriak. Hona nola kantatzen den.

(Abestuz) "Ora pro nobis..."

IJITO . - Bai, bai, hori ondo badakit. *(Abestuz)* "Iora pro nobis".

SATAN . - *(Abestuz)* "Ora pro nobis".

IJITO . - *(Abestuz)* "Iora pro nobis".

SATAN . - Erabat ongi zegok hola. Beraz, hik eta nik ifernuko letaniak abestuko dizkiagu. Nik eginen diat eskaera, aski duk hik erantzuna botatzea. Altxa-zak nere jantzia atzetik eta goazen prosesioan bezala, Kanonigo tentatzerat. *(Biak, esan bezala, badabiltza abestuz, Kanonigoren inguruan)*

SATAN . - *(Errogatibetako letanien doinuan)* Kanonigo zorritsu, peste, usaindua !

IJITO . - "Iora pro nobis".

SATAN . - Tripa zaku, oilasko eta "Cognac Veterano"-z usteldua !

IJITO . - "Iora pro nobis"

SATAN . - Aker admirabilis !

IJITO . - "Iora pro nobis".

SATAN . - Zerri mutur purisima !

IJITO . - "Iora pro nobis".

SATAN . - Zizare kumea.

IJITO . - "Iora pro nobis".

KANONIGO . - *(Ari da keinuka, distrazioak ezin bentzituaz bezala)* Aingeru zaindaria zatoz ni laguntzerat. *(Aingeru agertzen da... Keinu egiten die Satan eta Ijitori... Hauek irten dira, beldurrez joak eta keinu txarka... Aingeruak berekin darama Kanonigo)*

X

(Erromano gudariak sartzen dira, berekin datoz kantabre kateatuak, presoner eroriak)

ROMULO . - Guri oldartu zaizte, kantabre ustelak

Horra zertaratu zauzten, piztu duzuen gerlak.

OTSO . - Hemen ez zen gerlarik, zuek etorri aintzin

Gaur gu gara galdu, ta bihar zuek berdin.
ROMULO . - Gure menpean jarri, zuen Kantabrea
Eta izango duzue, jan eta bakea.
OTSO . - Bota zakurreri, jana eta bakea
Bainan gizonari, bere jabe izatea.
ROMULO . - Kondenua duzue, bi alderditarat
Hi, otso, gurutzerat, bertzeak minetarat.
OTSO . - Gora Kantabrea, gurutzea agur
Ta pozoari, lagunak, ez eduki beldur.
ROMULO . - *(Bere gudarieri)*
Gizon hori hartu, ta lotu gurutzeari
Ixilduko da bai, basati harro hori.
(Otso gurutzatzeraz daramate, kantabrek abesten dute beren kantua. Denak irten dira)

XI

(Sartzen dira Kanonigo eta Romulo)
KANONIGO . - Zuregana, Romulo, bake eske nator
Nere deiari ez zaite, izan bada gogor.
ROMULO . - Ikusi dituzu, kondenuatu gizonak
Sumeti daitezela ta, libratzen ditut denak.
KANONIGO . - Kantabren artean da, janari eskasia
Laster gosez hilen da, jendeen erdia.
ROMULO . - Hori dute jauna, beren ikustekoa
Sometituz izango dute, nahiko jatekoa.
KANONIGO . - Kantabreak biltzeko, ez ari indarka
Baizik ezintasunez ta bihotzez joka.
ROMULO . - Nere ofizioa da, armez jokatzea
Errenditzen ez dena, jo ta puskatzea.
(Romulo irten da)

XII

LARTAUN . - *(Sartzen da)*
Kanonigo jauna, heldu nauzu bakar
Bihotzeko penak, zureganat nakar.
KANONIGO . - Zer duzu Lartaun, mintza zaite argi
Batek baino biok, ikusten dute hobeki.
LARTAUN . - Hernaniko markesak, deraukan alaba
Nere andregaia da, dakizun bezala.
KANONIGO . - Bai, ta badakit ere, andere Urtxula
Bakea egin nahiz, borrokan ari dela.
LARTAUN . - Horrengatik dut bai, harekin auzia

Bakea nola egin, hortan da guzia.
KANONIGO . - Nahi baduzu Romulori, nik diot esango
Zurekin mintzatzerat, hunat etortzeko.
LARTAUN . - Datorrela bainan, ametsik ez egin
Bilduko nauela, solas zuriekin.
(*Lartaun irten da... Kanonigo kofesionarioan sartzen da*)

XIII

SATAN . - (*Agertuz aurreko aldian bezala*) Kanonigo ustela ! Ez duk bakerik
hemen montatuko ! Nun habil to, Ijito !
IJITO . - (*Agertuz*) Hemen naiz, hemen, Satan jauna. Beti bezala, zu
zerbitzatzeko gertu-gertua.
SATAN . - Kanonigo hau, Ijito, behar diagu otoitz egitetik baztertu eta bertze
zerbaitetan usatu.
IJITO . - Ez gehiago neri kantoretzakoa egitea agindu, arraio !
SATAN . - Ez, Ijito, badiat hiretzat bertze lan pentsatua.
IJITO . - Zer ote duzu ba bertze lan hori !
SATAN . - Behar huke, orain bertan, Kanonigo honekin kofesatu !
IJITO . - Hee ! Kofesatu baino nahiago dut zizare biltzera joan.
SATAN . - Obedi-zak gero, Ijito. Bestela zigor honekin hartuko dituk hireak eta
asto beltarenak.
IJITO . - Ai, ai, Satan jauna, ez ba ni jo !
SATAN . - Belauniko jar hadi beraz kofesionario hortan, eta, pentsatzen diat
bekatu guztiak zintzo aitortuko ditukala. (*Ijito eztulka ari da Kanonigo
esnatzeko*)
KANONIGO . - (*Esnatzen da*) "Aitaren"... Egizu "Aitaren".
IJITO . - "Aitaren" (*Ez daki bukatzen, keinuz baizik*)
KANONIGO . - Kofesa zaite... Pentsatzen dut bekatuak esateko ohitura
baduzula.
IJITO . - Bai, bai... Badut ohitura.
KANONIGO . - Esan itzazu beraz. (*Ijito ahopetik juramentuka hasten da*) Zaude
ixilik horrelako biraurik esan gabe ! Lotsagabea zu !
IJITO . - Ez ahal didazu bekatuak esateko zerorrek eskatu ? Horrela nahikoa ez
badezu, askotaz pizkorragoak ere badakizkit.
KANONIGO . - Horrela jarraitzen baduzu, ifernuko sutan erreko zara.
IJITO . - Nere birauek baino askotaz kalte gehiago ez ote dute egiten elizan
sarritan dabilzan jainkozale faltsu eta lapur hoiak.
KANONIGO . - Ez zara honera lagun urkoa kofesatzera etorri... Eta orain esazu !
Ezer lapurtu duzu ?
IJITO . - Gauza gutxi... Bueno, soka mutur bat bide ertz batetik.
KANONIGO . - Soka mutur horrek ez ote zuen ezer ere atzetik ?
IJITO . - Bai, asto koxkor bati lotua zegoen. Ta, jakina, nahi eta nahi ez asto
koskor hura ere neregana etorri zen sokaren atzetik.
KANONIGO . - Bekatu horren barkamena nahi baduzu, lapurtua jabeari itzuli
behar diozu.

IJITO . - Ez ahal dakizu, jauna, inoiz ez dela lapurtu gabe aberasten. Utzi nazazu lehendabizi aberasten. Gero konponduko gera.

KANONIGO . - Broma gutxi gero hemen... Esazu orain eta ortziraletan haragi debekaturik jan duzun.

IJITO . - Bai, jan dut hiru egun hauetan lurpean sartua zegoen haragitik. Bainan uretan pasa ondoren, baratxuri askokin jan nuen. Eta, egia esan, on besterik ez dit egin.

KANONIGO . - Ez ote dakizu ortziraletan ez dela haragirik jan behar.

IJITO . - Bueno. Nahiago nuke bai, zu bezala, angulaz eta langostaz ase. Bainan kartera hutsa neukan ta...

KANONIGO . - Nere eginak utzi itzazu neretzat. Eta esazu orain, ea zure emaztearekin zure gizon eginbideak ondo bete dituzun.

IJITO . - Bai, bai, jauna, hortaz ez daukat kezkarik. Ondo betetzen det nere gizon eginbidea. Atzo azkenik, nere andreari emana diot zanpaldi bat ona.

KANONIGO . - Holako aitormen ederraren ondotik, zer espero duzu nigandik.

IJITO . - Absoluzio koxkor bat nahikoa nuke, gero San Antoniora joateko.

KANONIGO . - Dotriñarik ez dakizu aski absoluzioa merezitzeko.

IJITO . - Nik dotriña badakit edonork hainbeste... Ta gainera "Ave Maria" errezatzen badakit aurretik atzera eta atzetik aurrera.

KANONIGO . - Horrenbeste dakizunez gero , esazu nork hil duen Jesukristo !

IJITO . - Nik ez, benetan !... Nik ez ! (*Xutituaz, ihesi doa*)

SATAN . - Nora hoa, Ijito ?

IJITO . - Hemendik ihesi, jauna ! Gizon bat hil omen dute alde hauetan ! Ta, seguru naiz, beti bezala, ijitoak gaituztela krimen horretaz akusatuko !

SATAN . - Hago hemen, Ijito, edo zanpatuko haut !

IJITO . - Ez, ez naiz egongo !... Ai, ai, ai ! Ez jo, Satan jauna... Ai, ai, ai ! (*Biak irten dira... Kanonigo ere irten da*)

XIV

(Sartzen dira Lartaun, Arbaso eta zaharren taldea)

ARBASO . - Ikusten diagu seme, nola den auzia

Gu denen hazteko duk, eskas janaria.

LARTAUN . - Egia diozu, aita, ta horra zergatik

Agindu zorrotz hauek, ditudan emanik.

ARBASO . - Zahar guziak gaituk, elgarretaratu

Eta jan gabezia, diagu aipatu.

LARTAUN . - Zer dezakezue hortaz erabaki

Zoritxarrez solasek, gutxi balio dute.

ARBASO . - Zaharrak izanik, ahuldutako jendea

Erabaki diagu, gure buruen hiltzea.

LARTAUN . - Holakorik ez aita, pentsatu bertzerik

Jatekoa bilduko ahal dugu nonbaitik.

ARBASO . - Guk jaten duguna, utziaz zuendako

Etsaiari diozue, hobeki erantzungo.

LARTAUN . - Oi aita maitea, holakorik ez egin

zaharrak ez zaudete, munduan alferrik.
ARBASO . - Gure erabakia, ez zukek atzera
Gorputzen botatzeko, arkaitzak behera.
Zuek zaizte geroa, zuek gure bizia
Segi burukatzen, salba Kantabria.
Hurbil hunat lagunak, mundua agurtu
Ta gero leku hauek, betirakotz hustu.
*(Lartaun irten da. Zaharren taldeak abesten du, mundu honi azken agurra
boteaz eta Kantabriari bizia eskainiz)*

XV

(Sartzen dira Romulo eta Augusta)
ROMULO . - Augusta nere arreba, ikusten nauzu ilun
Ez baitakit gerla hau, nola buka dezakegun.
AUGUSTA . - Bai ohartua naiz, gure soldadoak.
Direla leporaino, hontaz aspertuak.
ROMULO . - Erromatik ditut, izan berri txarrak
Greban jarri direla, hunat etorri beharrak.
AUGUSTA . - Hala dut jakin nik ere, han omen diote
Ez Kantabriara joan, testamendua egin gabe.
ROMULO . - Hortakotz Augusta, zoaz mezulari
Bakea egitea, eskatu iozu Lartauni.
AUGUSTA . - Bai anaia Romulo, bakea egiteko
Hegalez bezain laster, ni naiz ibiliko.

XVI

(Minero eta mineroen taldea sartzen dira)
MINERO . - Giltzapetuak gera gu, lanera bialduak
Oartzun Arditurriko, berun minetara.
Lagunak ez dezagun, hartu lan tresnarik
Etsaia ez aberasteko, gure izerditik.
Hona hemen belar bat, agin zugaitzarena
Dezagun hontatik jan, hau baita pozoina.
Huelgan gaitezen jarri, ez lana utzirik
Bainan gure bizia, lanari kendurik.
*(Mineroen taldeak abesten du langile oldartuen kantu gogor bat... Pozoin
belarra janez irten dira)*

XVII

(Sartzen dira Augusta eta Lartaun)

AUGUSTA . - Lartaun jauna, nik Augusta dut izena

Nere anai Romulok, igortzen nau huna.

LARTAUN . - Augusta izan zaite, barne hontan lasai

Ta agertu zure anaiak, zer ote duen nahi.

AUGUSTA . - Bakea nahi luke, tratatu zuekin

Eta eskatzen dizu, hortako zer egin.

LARTAUN . - Hamar gizon bereak, ta bertze hamar gu

Borrokan nor nagusi, eiten diot apostu.

Hiru partidetatik, biren irabazleak

Beretzat izan bitza, eskubide guziak

AUGUSTA . - Zure apostua dut, jakin araziko

Pentsatzen dut anaiak, duela onartuko.

XVIII

(Sartzen dira Romulo eta Urtxula)

ROMULO . - Lartaun agintariari, esazu Urtxula

Bere desafioa onartzen dugula

Hamar gudarikin, ilunabarrean

Hor izango nauzu, Hernio azpian.

URTXULA . - Gerla bururatzea, bai dut zoriona

Bainan apostu hori, oi zeinen iluna

Lartaun gudu hortan, baita jokatu

Agian bizirik, da hortarik aterako.

(Ateratzen dira)

XIX

(Sartzen dira Satan eta Ijito)

SATAN . - Partida galdua diagu, Kanonigo saltseroak irabazi dik.

IJITO . - Hobe, hobe. Horrela atsedean apur bat hartuko dut. Hor ari bainaiz

lanez lehertua eta gutxi pagatua.

SATAN . - *(Jotzen du Ijito)* Ijito alfer zerria, jakin-zak hire nausiak ez duela sekulan deskantsurik hartzen.

IJITO . - Ai, ai, ai, ez jo, Satan nausia. Ez dut komunista naizenik esan, diru pixka bat gehiago irabazi nahi nukela bakarrik.

SATAN . - Bai, arrazoi duk, Ijito, eta, hemendik aurrera, emango diat lan bat goi mailakoa. Irabaziko dukanari esker, Rotxild bezain dotore ibiliko haiz, kotxe eder batean, zigarro Habaneak erreaz.

IJITO . - Hori da nere aspaldiko ametsa. Esaidazu arren azkar zer egin behar dudan horrela bizitzeko.

SATAN . - Hemendik aurrera, eskoletako maisu haiz. Kantabriako haurrei eskola emango diek.

IJITO . - Nun duzu burua, Satan jauna ! Nik Kantabriaz ezer ere ez dakit, nola izango naiz horko maisu.

SATAN . - Horrengatik presiso aukeratu haut Kantabriako maisu bezala.

IJITO . - Zer nahi duzu nik Kantabriako haurrerri erakustea ?

SATAN . - Honako gauzak erakutsiko dizkiek : Latina, grekoa, inglesa, alemana, frantsesa, rusoa eta txinoa. Bai eta ere geografia, estratosfera, ilargia eta platillo bolanteak. Bai eta ere yenka, rokanrol, twist, sirtaki, judo, budismoa eta Massielen kantalak.

IJITO . - Otoi, zaude ixilik, Satan nausia. Horien laurdena ikasi gabe hemengo haurrerri hustuko zaie kazkezurra.

SATAN . - Horixe duk, hain zuzen, iritsi behar duguna. Hortaz, baita ere haur horierri erakutsiko diet ludi zabaleko gertakizunen ixtorioa. Goratuko ditut Napoleon, Zesar Augusto, Satan, Mao eta Karlos bosgarrena.

IJITO . - Nik ez ditut gizon horiek ezagutzen. Nik ezagutzen ditudan munduko gizon famatu bakarrak hauek dira : Paulino Uzkudun eta Urtain.

SATAN . - Bai, bai, aipatu behar dituk horiek ere. Denak berdintsuak dituk. Eta gainera, ez dituk emakumeak ahaztu behar. Gaur egun kejan dituk gizonetzkoen berdin ez direla-ta. Aipatuko dituk beraz Ingalaterrako Isabel, Katalina tzarina, Brigito Bardot, Popeia eta Sandy Show.

IJITO . - Bainan, jauna, nola nezake nik bakarrik lan guzi hori egin. Ez, ez, ez ! Zure egin nahiak buruko mina ematen didate. Aski dituzu zerorrek erakustea gauza horiek. Ni banoa aspirina pastilla bat hartzera.

SATAN . - *(Ijito jotzen du)* Hi, zapo arrastari zikina ! Nun duk hire nausiaren errespetoa ?... *(Aingerua agertzen da. Satan eta Ijito badoatzi kanpora iskanbila gorrian)*

XX

(Sartzen dira gudari kantabreak lehen aldian bezala... Neskatzak taldeak otoitz hunkigarri bat kantatzen du, kantabre gudarientzat bitoria eta suertea zeruari eskatuz... Kantatu eta neskatxak irten dira)

XXI

(Sartzen dira gudari erromatarrak, lehen aldian bezala. Bi gudari taldeak buruz buru bataila egiteko prest daude... Bi agintariek, kantuz)

ROMULO . - Hemen zaizte azkenean, kantabre harropuzak

Romani, erditik puska, horien gorputzak.

LARTAUN . - Kantabre, hona nun dugun, libratzeko eguna

Gora Kantabria, bota irrintzina.

(Bataila egiten dute... Lau erromano hiltzen dira. Besteak ihesi doaz... Bi kantabro ere hilak daude... Hilak biltzen dituzte... Kantabreak kantuz irten dira)

XXII

(Satan eta Ijito, elgarri telefonoz mintzo dira)

SATAN . - Nun haiz, Ijito ? Hator azkar hunarat ! Hartu-zak hire pasaporte. Erromara joan behar diagu.

IJITO . - Erromara ! Nik ez dut han ezer egitekorik !

SATAN . - Bai, Ijito... Kantabre gudariak Erromara zoazik. Erromara soldadoen kontra bigarren borroka egitera. Tiber ibaiaren ondoan ditek partida. Joan behar diagu, hango bazterrak nahastera.

IJITO . - Zoaz, nahi baduzu, bakarrik. Gainera ni gaixorik nago. Erroma inguruan badira aintzirak, xomorroz beteak. Xomorro hoiek kozka egin eta paludismoa biltzen da. Nik holakoren gutziarik...

SATAN . - Ijito madarikatua, ez zakala atera holako aitzakirik. Hemen ere baita Erroman bezainbat xomorro.

IJITO . - Borroka hauek direla eta, hemen nago ohean. Andreak galtzak kendu dizkit inora atera ez nadin. Gainera, ni bezalako ijitoeri ez diete pasaporterik ematen.

SATAN . - Ez bahaiz berehala etortzen, aguazilak bidaliko dizkiat hire bila.

IJITO . - Bidali itzazu aguazilak edo nahi dituzunak... Ni ez naiz hemendik mugituko. *(Telefonoa bazterrerat uzten du, eta irten da)*

SATAN . - Ijito zerri ustela hi !... Oiga, Ijito... Oiga ! Aber ? Oiga ! *(Haserre gorrian irten da)*

XXIII

(Soldado erromanoak sartzen dira eta prest apailatzen "batalla" egiteko. Haien ondotik, Lartaun jausten da itxasontzitik eta bere laguneri mintzo da)

LARTAUN . - Jautsi txalupatik, mutilak, jautsi eta jarri zuen guda lekuan... Denak jausten zaretenean, laga txalupa... Bota horri ostiko bat eta doala zabalerat.

MUTIL BAT . - *(Txalupa soka eskuetan)* Zergatik txalupa ?...

LARTAUN . - Gudua galtzen badugu, mutil, hilak izanen gaituk. Eta, hilez geroz, ez diagu txalupa horren beharrik. Baldin irabazle ateratzen bagara, ehunka txalupen jabe izanen gaituk. Eta orai, mutilak, bota gure abestia. *(Kantatzen dute : "Kanta kantabre")*

ROMULO . - Romani !... Orai ez gira Kantabrian, baizik gure hiri nausian. Jo, hil eta garbi... Ez dadiela bat bakarra bizirik geratu... *(Kantatzen dute : "Gora Zesar Augusto")*

XXIV

(Kantabrek botatzen dute beren irrintzina... Bataila hasten da. Bat, bi kantabre badoaz lurrerat)

LARTAUN . - *(Orroaz)* Sabeletik, mutilak ! Ataka sabeletik. Burni xapa ipinia ditek bular gainean, arropa azpitik !... Ustelak !
(Kantabrek gudua irabazten dute, Erromano guziak hiltzen edo ihesi joaten dira)

XXV

(Berehala, tarterik utzi gabe, hilak biltzen dituzte... Jokalari guziek ematen dute "Bitori irabazia"-ren abesti bat...)

"Zer zen gero gertatu, nahi baduzue jakin
Erroma ta Kantabriak, bakea zuten egin.
Lartaun eta Augusta, ziren biak esposatu
Ta Laterango eliza Erroman zuten sortu."

(Musika)

Oiartzungo eliza, San Esteban da-ta
Lartaunek zuen lurra, horren eiteko eman.
Oiartzun eta Erromako, bi eliz horien jabiak
Horra zergatik diren, hola elgarri josiak.

(Musika)

Gaixo Urtxula aldiz, hobe ez aipatzia
Torturaz hil zen, senargaiak utzia.
Hontan bukatzen da, Lartaunen ixtoria
Leiendak dion bezala, baitugu kontatua.

(Musika)

Baldin ikusgarri hau, bada zuen gustokoa
Laster dugu berriz, ...-en emaitetokoa
Eta orai milesker, bai ta agur deneri
Ongi ibili eta, egin ondo afari.

(Jokalari guziek, kantatuz, azken ibilera bat egiten dute)

BUKAERA